

KAPITOLA 6

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

V roce 1991 přijalo Federální shromáždění úst. zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění. Po delších sporech bylo v roce 1992 rozhodnuto, že se nestane součástí připravované Úst, nýbrž že bez jakéhokoli zásahu do jejího textu, bude LPS spolu s Úst součástí ústavního pořádku (čl. 3, čl. 112 odst. 1 Úst). Na právní povaze úpravy základních práv a svobod to nic nemění (viz změnu LPS cestou úst. zák. č. 162/1998 Sb.).

Listina je Listinou **základních práv a současně svobod**. Ačkoli to výslovně ve svém názvu uvádí, **nespojuje s tím výslovně žádné právní následky**. LPS tuto terminologii ani důsledně nedodržuje. Často označuje jako právo něco, pod čím ve skutečnosti rozumí svobodu (např. právo na život) a naopak. **Subjektivní právem** je především oprávnění něco po někom vyžadovat (aby určitým způsobem jednal, něco strpěl, poskytnul atd.). V LPS třeba pod právy rozumět ustanovení, ze kterých plynou taková oprávnění jedince vůči ČR. **Svoboda** je spjata s vymezením autonomních prostorů, do kterých nemá stát (veřejná moc) zasahovat (život, zdraví, svoboda, majetek, soukromí).

Dalším možným **odlišujícím právním kritériem** je, že v případě základních práv je třeba poukázat na jejich zakotvení v ústavním předpise, kdežto v případě svobod to není třeba. Lidé se rodí svobodní (čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv a čl. 1 LPS) a proto nemusí prokazovat, že jim právo přiznává nějakou konkrétní svobodu. Svoboda je tak klasickým výrazem přirozenoprávnosti. Jedinci proto mohou vše, co jim zákon nezakazuje (čl. 2 odst. 3 LPS). Jednotlivá práva pak mají stanoveny podmínky (např. věk, občanství, hmotná nouze, vzdělání, bezúhonnost) pro uplatnění v právních předpisech a vůči orgánům veřejné moci je třeba jejich existenci prokázat. V případě omezení svobody by naopak měl orgán veřejné prokázat, že zákon jedinci určité jednání zakazuje nebo příkazuje (např. povinnost se sdružovat v profesní komoře).

6.1. Základní pojmy

6.1.1. Pojem základních práv a svobod

Z mnoha přístupů k této otázce je třeba uvést přirozenoprávní a pozitivistický, dále jde o teorie individualistické a kolektivistické, liberální, sociálně státní, náboženské (Starý a Nový zákon, hinduismus, islám). **Přirozenoprávní pojetí** vychází z toho, že práva a svobody existují nezávisle na právním zakotvení v nějakém aktu státní moci. Oproti tomu **pozitivistické pojetí základních práv** má svůj původ zejména v názoru G. Jellineka, podle kterého každé subjektivní právo předpokládá existenci nějakého objektivního práva, právního řádu, jehož prostřednictvím je vytvořeno, uznáno a v neposlední řadě chráněno. Nejdřív zde musí být objektivní právo a až poté právo subjektivní.